

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Науковий журнал

Випуск 4

Берегове 2023

"Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" засновано у листопаді 2021 р. та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ.

Науковий журнал виходить два рази на рік.

Видання включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» Категорії «Б», наказом Міністерства освіти і науки України № 768 від 20.06.2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ (протокол №12 від 20.12.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бачо Роберт*, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Перший заступник головного редактора – *Пойда-Носик Ніна*, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний редактор – *Макарович Вікторія*, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний секретар – *Лоскоріх Габрієлла*, доктор філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна.

Члени редакційної колегії:

Орлов Ігор – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Внукова Наталія – д.е.н., проф., заслужений економіст України, професор кафедри митної справи та фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна;

Коваленко Юлія – д.е.н, проф, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, Україна; *Бондарук Таїсія* – д.е.н, проф, заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна;

Завербний Андрій – д.е.н, проф., професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», Україна; *Вдовенко Наталія* – д.е.н., проф., завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна;

Новіченко Людмила – к.е.н, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна; *Живко Зінаїда* – д.е.н, проф., ректор Академії економіки і педагогіки, Чеська Республіка; *Феньвеш Вероніка* – габлітований доктор наук з галузі економіки, проф., Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габлітований доктор наук з галузі економіки, доц., проректор, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Дунай Анна* – доктор філософії з галузі економіки, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, доцент кафедри соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, проф., заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клужький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

УДК 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т імені Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4. (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук. Статті публікуються на умовах міжнародної ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Публікація видання здійснюється за сприяння Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Tudományos folyóirat

4. szám

Beregszász 2023

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" tudományos folyóirat 2021-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa határozata alapján jelenik meg.

A tudományos folyóirat évente kétszer jelenik meg.

A **Folyóirat** az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium 2023. június 20-án kelt 768. számú rendelete alapján „B” kategóriájú folyóiratnak minősül, melyben publikálhatóak az ukrainai fokozatszerzéshez szükséges tudományos eredmények.

Kiadáshoz ajánlotta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2023. december 20-i 12. sz. jegyzőkönyv)

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő – **Prof. Dr. Bacsó Róbert**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Általános főszerkesztő-helyettes – **Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina**, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék professzora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő – **dr. Makarovics Viktória**, közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék docense, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős titkár – **dr. Loszkorih Gabriella**, PhD, tanszékvezető-helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Orlov Igor – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, az Ukrainai Közgazdaságtudományi Akadémia akadémikusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna; **Prof. Dr. Vnukova Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna érdemesült közgazdásza, Vám és Pénzügyi Szolgáltatások Tanszék professzora, Szemen Kuznyec Harkovi Nemzeti Gazdaságtudományi Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Kovalenko Julia** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Pénzügyi Piacok és Technológiák Tanszék vezetője, Állami Adóegyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Bondáruk Tajiszija** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Pénzügyek, Bank és Biztosítás Tanszék vezetője, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Záverbuij András** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Külgazdasági és Vámtevékenység Tanszék professzora, Lembergi Nemzeti Politechnikai Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Vdovenko Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Globális Közgazdaság Tanszék vezetője, Ukrajna Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Ukrajna; **dr. Novicsenko Ljudmila** – közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel, Auditálás és Adózás Tanszék docense, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Zsivko Zinaida** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, rektor, Közgazdasági és Pedagógiai Akadémia, Csehország; **Dr. habil. Fenyves Veronika** – PhD, egyetemi tanár, tanszékvezető, oktatási dékánhelyettes, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Controlling Tanszék, Debreceni Egyetem, Magyarország; **Dr. habil. Ing. Machová Renáta** – PhD, rektorhelyettes, egyetemi docens, Selye János Egyetem, Szlovákia; **Prof. Dr. Illés Bálint Csaba** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Dunai Anna** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Dr. Péti Márton** – PhD, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, elnökhelyettes; egyetemi docens, Gazdaságföldrajz és városfejlesztés tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Szász Levente** – PhD, egyetemi tanár, dékánhelyettes, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Románia.

ETO 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: tudományos folyóirat / szerk.: R. Bacsó, N. Pojda-Noszik, V. Makarovics. II. RFKMF. Beregszász, 2023. 4. szám (2023). 694 c.

Az „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” tudományos folyóiratban a doktoranduszok, posztgraduális hallgatók, kutatók és gyakorlati szakemberek tudományos kutatásait tesszük közzé. A tanulmányok [Creative Commons Attribution 4.0.](#) c. nemzetközi licence alapján jelennek meg

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" megjelenésében együttműködő partner volt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

*A nyomtatott tömegűjékoztatási eszközök állami nyilvántartásba vételéről szóló igazolás száma
KB 25089-15029P 2021. november 8.*

Tudományos folyóirat alapítója:

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Cím: 90202, Beregszász, Kossuth tér 6.

A tudományos folyóirat hivatalos honlapja:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education**

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Scientific journal

Volume 4

Berehove 2023

„Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” was founded in November, 2021 and is published by the decision of the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

The scientific journal is published twice a year.

The journal is included in Category "B" according to the "List of scientific professional editions of Ukraine, in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Ph.D. can be published", by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 768 dated 20.06.2023.

Recommended for publication by the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (protocol No. 12 dated December 20, 2023)

Editorial board:

Editor-in-Chief – *Bacho Robert*, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

First Deputy Editor-in-Chief – *Poyda-Nosyk Nina*, Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

Deputy Editor-in-Chief, managing Editor – *Makarovykh Viktoriia*, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine.

Deputy Editor-in-Chief, responsible secretary – *Gabriella Loskorikh*, Candidate of Economic Sciences, Deputy Head of the Accounting and Auditing Department, FR II THCHE, Ukraine

Editorial Board Members:

Ihor Orlov - Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, FR II THCHE, Ukraine; *Nataliia Vnukova* – Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor at the Department of Customs Affairs and Financial Services, Symon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine; *Yuliia Kovalenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine; *Taisiia Bondaruk* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Andrij Zaverbnyj* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Foreign Trade and Customs of the Lviv Polytechnic National University, Ukraine; *Natalia Vdovenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine; *Liudmyla Novichenko* – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Zinaida Zhyvko*– Doctor of Economics, Professor, Rector, Academy of Economics and Pedagogy, Czech Republic; *Fenyves Veronika* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Head of the Department of Controlling, University of Debrecen, Hungary; *Makhova Renata* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Vice-rector, J. Selye University, Slovak Republic; *Illés Bálint Csaba* – Candidate of Sciences in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Dunay Anna* – Doctor Philosophy in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Peti Marton* - Doctor Philosophy in Economics, vice-president, Research Institute for National Strategy, Hungary; associate professor, Department of Geography and Planning, Corvinus University of Budapest, Hungary; *Szász Levente* – Doctor of Management, Professor, Deputy Dean at the Faculty of Economics and Business Administration, Babeş-Bolyai University, Romania.

UDC 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: scientific journal / editor. : R. Bacho, N. Poyda-Nosyk, V. Makarovykh. FR II THCHE. Berehove, 2023. Vol. 4. (2023) 694 p. Text Ukrainian, English, Hungarian.

Scientific journal „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” intended for scientists, doctoral students, post-graduate students, practitioners and a wide range of readers who are interested in issues in the field of economic sciences. Articles are published under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) International License.

Publication of the scientific journal "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" is carried out with the assistance of the Research Institute for National Strategy.

*State registration certificate of a printed mass media
Series KB No. 25089-15029P dated November 8, 2021.*

The founder of the scientific journal is

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Correspondence address: Kossuth sq.6, Berehove

The official website of the scientific journal:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Пойда-Носик Н., Бачо Р. Оцінка перспектив бізнесу в автомобільній промисловості України: національні та регіональні аспекти розвитку галузі	19
Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи	29
Венгер В., Романовська Н., Шейко О. Кон'юнктурні особливості українського ринку круп	37
Шалаї К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Аналіз економічної просторової структури: фокус на Великобританію	51
Кравченко О., Бадай А. Роль державного регулювання оплати праці	60
Кривенко Н. Оцінка міжнародної економічної інтеграції: методичні підходи з виділенням агропродовольчих ринків	70
Перегида Ю. Оцінка конкурентоспроможності господарств у виробництві продукції тваринництва через призму показників імпорту та експорту	80
Похиленко Н. Права інтелектуальної власності як стримуючий чинник інноваційної активності в сільському господарстві	92
Пушкар Т., Славута О. Сприйняття процесів цифровізації мешканцями як основа впровадження програм збалансованого розвитку міст	107
Самусевич Я., Теницька І., Рудиченко А. Оцінювання впливу екологічного контролю на забезпечення раціонального природокористування в Україні	118
Сидоренко Є. Проблеми цифрової трансформації територіальних громад та шляхи їх вирішення	134
Харченко Н. Деякі аспекти соціально-економічних детермінант здоров'я	144
Усата Н. Концептуальні основи циркулярної економіки в сільському господарстві	153
Шапуров О. Промислові інновації: інтернет речей, блокчейн, цифровий двійник	164
Шуба М., Шуба О. Світовий ринок легкових автомобілів: особливості та тенденції розвитку	178

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Журавльова І. Фінансовий менеджмент в сучасному вимірі	188
Балінтова М. Вивчення зв'язку між зеленим банківським маркетингом і лояльністю до банку на прикладі словацьких клієнтів	205
Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект	216
Поті Б., Сока К., Потокі Л. Застосовність моделей прогнозування банкрутства в секторі роздрібної продовольчої продукції західної Угорщини	227
Даудова Г., Грінько А. Еволюція процесів цифровізації в діяльності фінансових органів місцевого самоврядування в Україні	240
Жиглей І., Лайчук С., Поліщук І. Бібліографічний аналіз публікацій щодо соціального інвестування за даними платформи Web of Science	253
Заїчко І. Особливості та основні напрями грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану	264
Орехова К., Головко О. Вибір організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової безпеки газорозподільних підприємств	277
Татаринцева Ю., Юр'єва І., Назарова Т. Вплив розвитку соціальної відповідальності та сталого цифрового маркетингу на фінансову складову бізнес-процесів в умовах цифрової економіки	293
Шишкіна О. Вплив фінтех інновацій на глобальні валютні ринки	307
Ярошевич Н. Рівень фінансової децентралізації місцевих бюджетів в Україні	321

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Варцаба В., Макарович В., Лоскоріх Г. Аналіз проблематики обліку інноваційного капіталу в Україні	334
Ганусич В., Йолтуховська О., Шеверя Я. Концепція створення вартості в інтегрованій звітності	346
Грицай О., Лішнянська І. Облікове забезпечення визначення собівартості надани медичних послуг	358
Дубинська О. Теоретичні й практичні аспекти аудиту фінансової звітності як напряму виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства в умовах воєнного стану	374
Єршова Н. Бухгалтерський консалтинг як «м'яка технологія» підтримки розвитку малого та середнього бізнесу	385
Кошіль А., Мельянова Л. Економічна сутність та облікове відображення електронних грошей в умовах сучасності	397
Макаренко І., Рудиченко А. Цифрова відповідальність компаній: економічна сутність поняття та концептуальні підходи	409
Мартін К., Сіладі Н. Важливість цінності бренду з позиції активів компанії	421
Мірошниченко О., Щигорєва В. Система оподаткування малого бізнесу: досвід Польщі	435
Микієвич О., Тивончук О. Виклики та перспективи переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні та світі	448
Москаль Н. Перспективи застосування технології блокчейну в аудиторській діяльності	458
Московчук А., Дорош В. Детермінанти формування фінансових результатів: ретроспективний та перспективний аналіз	468
Нашкерська Г. Обмеження визнання інформації активом в бухгалтерському обліку	479
Онищенко В., Кононенко Д., Чупін М. Інструменти стратегічного аналізу в управлінні підприємством: огляд, класифікація, критерії вибору	493
Писаренко Т. Організація управлінського обліку грошових коштів від операційної діяльності	507
Портоварас Т. Види сучасного економічного аналізу та їх характеристика	516
Скаска О., Дмишко Я. Проведення зовнішньої оцінки ефективності та якості роботи підрозділу внутрішнього аудиту банку	529
Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Сучасні реалії незалежного аудиту фінансової звітності банків	540
Цятковська О. Методологічні основи побудови обліку нефінансових активів державних установ	552
Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності	563

РОЗДІЛ 4. МЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Тан Ч.Ч. Бібліометричний картографічний аналіз компетенцій, адаптованих до промисловості 4.0 та 5.0 на основі літератури про великі дані: наслідки для кар'єрної орієнтації	578
Альхмад Г. Фактори, що впливають на жіноче підприємництво в країнах, що розвиваються. Наскільки ми далекі від підтримки жіночого підприємництва?	591
Васильчак С., Штерма Т. Трудовий потенціал як об'єкт менеджменту	605
Вороніна В., Захарова Л. Стратегічне управління роботою команд в умовах сучасного наукового, інноваційного та бізнес-середовища	613
Антал К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Проблеми та досвід працевлаштування за кордоном у відображенні емпіричного дослідження	623
Немчук П. Особливості управління розвитком корпоративних аграрних формувань	633
Прокопов Д. Біоенергетика у сталому розвитку сільського господарства: проблеми та перспективи розвитку галузі	643
Серьогіна Д., Матвєєва Н., Пушкар Т. Інноваційний розвиток в рамках сталого розвитку: пошук балансу між економічною ефективністю та екологічною стійкістю	653
Барабшє Карпаті Д., Оросне Ілчїк Б. Визначення особистого хисту до підприємництва у здобувачів вищої освіти	666

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ на монографію Бачо Р., Пойда-Носик Н. «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
РЕЦЕНЗІЯ на монографію Лоскорїх Л., Перчі О. «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні»	684
Загальні вимоги до оформлення рукописів	686

TARTALOM

1.FEJEZET. NEMZETI ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁG

Pojda-Noszik N., Bacsó R. Üzleti kilátások értékelése Ukrajna autóiiparában: nemzeti és regionális vonatkozások	19
Atamász A. Ukrajna régióinak befektetési vonzata: problémák, ajánlások, jövőbeni kilátások	29
Venger V., Romanovszka N., Sejkó O. Az ukrán gabonapiac konjunkturális jellemzői	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Gazdasági térszerkezet-elemzés: fókuszban Nagy-britannia	51
Krávcsenko O., Badaj A. A munkabér állami szabályozásának szerepe	60
Krivenkó N. Nemzetközi gazdasági integráció értékelése: módszertani megközelítések az agrár-élelmiszer piacok kiválasztásakor	70
Pereguda Gy. A gazdaságok versenyképességének mérése az állati eredetű termékek előállításában az import és export mutatók segítségével	80
Pohilenkó N. A szellemi tulajdonjogok, mint a mezőgazdasági innovációs tevékenység visszatartó tényezője	92
Puskár T., Szlavuta O. A digitalizációs folyamatok lakossági elfogadása a kiegyensúlyozott városfejlesztési programok megvalósítása érdekében	107
Szamuszevics J., Tenyicka I., Rudicsenkó A. A környezeti ellenőrzés hatásának mérése Ukrajnában a racionális természetgazdálkodás érdekében	118
Szidorenkó J. A kistérségek digitális átalakulásának problémái és megoldási lehetőségei	134
Harcsenkó N. Az egészséget meghatározó társadalmi-gazdasági tényezők néhány vonatkozása	144
Uszáta N. A körforgásos gazdaság fogalmi alapjai a mezőgazdaságban	153
Sapurov A. Ipari innovációk: tárgyak internete, blokklánc, digitális hasonmás	164
Suba M., Suba O. Személygépkocsik világpiaça: jellemzői és fejlődési trendjei	178

2. FEJEZET. PÉNZ- ÉS BANKÜGY

Zsuravlyova I. Pénzügyi menedzsment a jelenkori dimenzióban	188
Bálintová M. A zöld bankmarketing és a bankhűség kapcsolatának vizsgálata Szlovák ügyfelek esetében	205
Bohrinceva L., Bondaruk O., Klyucska O. A biztosítási piac pénzügyi biztonsága: elméleti megközelítés	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Csődelőrejelző modellek alkalmazhatósága a nyugat-magyarországi élelmiszer-kiskereskedelmi szektorban	227
Daudova G., Hrinýkó A. A digitalizációs folyamatok evolúciója az ukrajnai helyi önkormányzatok pénzügyi szerveinek tevékenységében	240
Zsiblej I., Lajcsuk S., Poliscsuk I. Társadalmi befektetésekkel foglalkozó publikációk bibliográfiai elemzése a Web of Science platform adatai alapján	253
Zajicskó I. Ukrajna monetáris és hitelpolitikájának sajátosságai és irányai a hadiállapot idejében	264
Orjekhova K., Golovkó O. A gázelosztó vállalkozások pénzügyi biztonságát szavatoló szervezeti és gazdasági mechanizmus kiválasztása	277
Tatarinceva J., Jurjeva I., Nazarova T. A társadalmi felelősségvállalás és a fenntartható digitális marketing fejlődésének hatása az üzleti folyamatok pénzügyi komponensére a digitális gazdaság körülményei között	293
Siskina O. A fintech innovációk hatása a globális valutapiacokra	307
Jarosevics N. A helyi költségvetések pénzügyi decentralizációjának szintje Ukrajnában	321

3. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS ADÓÜGY

Varcaba V., Makarovics V., Loszkorih G. Az innovációs tőke számviteli problémáinak elemzése Ukrajnában	334
Hanuszics V., Joltuhovszka O., Severya Ja. Az értékteremtés koncepciója az integrált jelentéstételben	346
Hricáj O., Lisnyánska I. Az orvosi szolgáltatások önköltségének meghatározásához szükséges számviteli alátámasztás sajátosságai	358
Dubinszka O. A pénzügyi beszámoló köznevelésének elméleti és gyakorlati aspektusai, mint a hadiállapot idejében működő vállalatok pénzügyi biztonságát fenyegető veszélyeinek azonosítási iránya	374
Jersova N. A számviteli tanácsadás mint "puha technológia" a kis- és középvállalkozások fejlődésének támogatására	385
Kosil A., Meliankova L. Az elektronikus pénz gazdasági lényege és számviteli tükrözése a jelenkori körülményekben	397
Makarenkó I., Rudicsenkó A. A vállalatok digitális felelősségvállalása: gazdasági tartalom és koncepcionális megközelítések	409
Martin K., Szilágyi N. A márkaérték fontossága a vállalat eszközeinek szempontjából	421
Mirosznicsenkó O., Scsigorjeva V. A kisvállalkozások adórendszere: Lengyelország tapasztalata	435
Mikijejics O., Tivoncuk O. A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardokra való áttérés kihívásai és kilátásai Ukrajnában és a világban	448
Moszkály N. A blockchain-technológia használatának kilátásai a könyvvizsgálói tevékenységekben	458
Moszkovcsuk A., Doros V. A pénzügyi eredmények kialakulásának meghatározó tényezői: retrospektív és prospektív elemzés	468
Naskerszka G. Az információ eszközként való elismerésének korlátozásai a számvitelben	479
Oniscsenkó V., Kononenkó D., Csupin M. Stratégiai elemzési eszközök a vállalatirányításban: áttekintés, osztályozás, kiválasztási kritériumok	493
Piszarenkó T. A működési tevékenységekből származó cash flow-k vezetői számvitelének megszervezése	507
Portovárász T. A modern gazdasági elemzés típusai és jellemzőik	516
Skaszko O., Dmiskó J. A bank belső ellenőrzésért felelős egység munkahatékonyságának és -minőségének külső értékelése	529
Szarakhman O., Surpenkova R., Kalajtan T. A bankok pénzügyi kimutatásainak jelenkori valósága a független könyvvizsgálat tükrében	540
Cjatkovszka O. Az állami intézmények nem pénzügyi eszközeinek számviteli módszertani szempontok alapján	552
Siskova N. A készletek számvitelének automatizálása: innovatív technológiák és hatékonyságértékelés	563

4. FEJEZET. MENEDZSMENT ÉS INNOVATÍV FEJLŐDÉS

Tan Cs.Cs. Az Ipar 4.0-hoz és 5.0-hoz adaptált kompetenciák bibliometrikus feltérképezése a Big Data szakirodalom alapján: a pályaorientációra gyakorolt hatás	578
Almhamad G. A női vállalkozói készséget befolyásoló tényezők a fejlődő országokban. Milyen messze vagyunk a női vállalkozások támogatásától?	591
Vasilycsák Sz., Sterma T. A munkaerőpotenciál, mint a menedzsment tárgya	605
Voronina V., Zaharova Ly. Csapatmunka stratégiai irányítása modern tudományos, innovatív és üzleti környezetben	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. A külföldi munkavállalás kihívásai, tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében	623
Nemcsuk P. Az agráripari vállalkozások szervezeti sajátosságai	633
Prokopov D. Bioenergia a mezőgazdaság fenntartható fejlődésében: az ipar fejlődésének problémái és kilátásai	643
Szeryogina D., Matvejeva N., Puskár T. Innovatív fejlődés a fenntartható fejlődés kereteiben: egyensúly megtalálása a gazdasági hatékonyság és a környezeti fenntarthatóság között	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Vállalkozói hajlandóság vizsgálata az egyetemi hallgatók körében	666

RECENZÍÓK

Recenzió Bacsó Róbert és Pojda-Noszik Nina "Ukrajna autóipara: kulcsfontosságú megközelítések a munkaerőpiaci és üzleti kilátások értékeléséhez" című monográfiájára	682
Recenzió Loszkorih Gabriella és Pércsi Oxána "Az ukrajnai IT-vállalkozások tevékenységének számviteli és elemzési támogatása" című monográfiájára	684
Publikációs követelmények	689

CONTENT

CHAPTER 1. NATIONAL AND REGIONAL ECONOMY

Poyda-Nosyk N., Bacho R. Assessing business perspectives in the automotive industry of Ukraine: national and regional aspects of sectoral development	19
Atamas O. Investment attractiveness of regions in Ukraine: problems, recommendations, prospects	29
Venger V., Romanovska N., Sheiko O. Conjuncture features of the Ukrainian grain market	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Economic spatial structure analysis: focus on Great Britain	51
Kravchenko O., Badai A. The role of state regulation of wages	60
Kryvenko N. Assessment of international economic integration: methodological approaches with the selection of agricultural markets	70
Perehuda Yu. Assessment of the competitiveness of farmhouses in the production of livestock products through the prism of import and export indicators	80
Pohylenko N. Intellectual property rights as a restriction factor of innovative activity in agriculture	92
Pushkar T., Slavuta O. Perception of digitalization processes by residents as a basis for implementing programs of balanced urban development	107
Samusevych Ya., Tenytska I., Rudychenko A. Assessment of the impact of environmental control on ensuring rational nature use in Ukraine	118
Sydorenko Ye. Digital transformation as an economic tool restoration of territorial communities	134
Kharchenko N. Some aspects of socio-economic determinants of health	144
Usata N. Conceptual foundations of the circular economy in agriculture	153
Shapurov O. Industrial innovations: Internet of things, blockchain, digital double	164
Shuba M., Shuba O. The global market of passenger cars: features and development trends	178

CHAPTER 2. FINANCE AND BANKING

Zhuravlyova I. Financial management in the contemporary dimension	188
Bálintová M. Examining the relationship between green bank marketing and bank loyalty in the case of Slovak customers	205
Bohrinovtseva L., Bondaruk O., Klyuchka O. Financial security of the insurance market: theoretical aspect	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Applicability of bankruptcy prediction models in the western Hungarian food retail sector	227
Daudova G., Grinko A. The evolution of digitization processes in the activities of financial bodies of local self-government in Ukraine	240
Zhyhlei I., Laichuk S., Polishchuk I. Bibliographical analysis of publications on social investment according to Web of Science platform data	253
Zaichko I. Peculiarities and main directions of the monetary and credit policy of Ukraine under martial law	264
Oriekhova K., Golovko O. Choosing an organizational and economic mechanism to ensure the financial security of gas distribution companies	277
Tataryntseva Yu., Yuryeva I., Nazarova T. The impact of the development of social responsibility and sustainable digital marketing on the financial component of business processes in the conditions of the digital economy	293
Shyshkina O. The impact of fintech innovations on global currency markets	307
Yaroshevych N. The level of local budgets financial decentralization in Ukraine	321

CHAPTER 3. ACCOUNTING AND TAXATION

Vartsaba V., Makarovych V., Loskorikh G. An analysis of the accounting problems for innovative capital in Ukraine	334
Hanusych V., Yoltukhovska O., Sheverya Ya. The concept of value creation in integrated reporting	346
Hrytsai O., Lishnyanska I. Accounting support for determining the cost of medical services	358
Dubynska O. Theoretic al and practical aspects of the audit of financial statements as a way identifying threats to the financial security of the enterprise in the conditions of martial law	374
Yershova N. Accounting consulting as a "soft technology" for supporting the development of small and medium-sized businesses	385
Koshil A., Meliankova L. Economic essence and reflection in the accounting of electronic money in modern conditions	397
Makarenko I., Rudychenko A. Digital responsibility of companies: Economic essence of the concept and conceptual approaches	409
Martin K., Szilágyi N. The importance of brand value in the view of the company's assets	421
Miroshnicheno O., Schigoryeva V. The system of taxation of small business: the experience of Poland	435
Mykiiievych O., Tyvonchuk O. Challenges and prospects of transition to International Financial Reporting Standards in Ukraine and worldwide	448
Moskal N. Prospects for the use of blockchain technology in auditing	458
Moskovchuk A., Dorosh V. Determinants of formatting the financial results: retrospective and prospective analysis	468
Nashkerska H. Barriers to the accounting recognition of information as an asset	479
Onyshchenko V., Kononenko D., Chupina M. Strategic analysis tools in enterprise management: overview, classification, selection criteria	493
Pysarenko T. Organization of managerial accounting for operating cash flows	507
Portovaras T. Types of modern economic analysis and their characteristics	516
Skasco O., Dmyshko Ya. Conducting an external assessment of the performance and quality of work of the bank's internal audit unit	529
Sarakhman O., Shurpenkova R., Kalaitan T. Modern realities of independent audit of banks' financial statements	540
Tsiatkovska O. Methodological basis for constructing the accounting of non-financial assets in state institutions	552
Shyshkova N. Automation of inventory accounting: innovative technologies, efficiency assessment	563

CHAPTER 4. MANAGEMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT

Tan Chai Ching Big Data Literature-based Bibliometric Mapping Analysis for Competences Adaptable to Industry 4.0 and 5.0: Implications for Career Orientation	578
Almhamad G. The factors affecting women entrepreneurship in developing countries. How far are we from supporting women entrepreneurship?	591
Vasylchak S., Shterma T. Labor potential as an object of management	605
Voronina V., Zakharova L. Strategic management of team work in the conditions of a modern scientific, innovative and business environment	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. The challenges and experiences of employment abroad in the reflection of an empirical research	623
Nemchuk P. Peculiarities of managing the development of corporate agrarian formations	633
Prokopov D. Bioenergy in the sustainable development of agriculture: problems and prospects for the development of the industry	643
Serogina D., Matvieieva N., Pushkar T. Innovative development within the framework of sustainable development: finding a balance between economic efficiency and environmental sustainability	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Examination of entrepreneurial propensity among university students	666

MONOGRAPH REVIEWS

REVIEW of the Monograph by R. Bacho and N. Poyda-Nosyk «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
REVIEW of the monograph by Loskorich L., Perchi O. «Accounting and analytical support of the activities of IT enterprises in Ukraine»	684
General requirements for manuscripts	691

DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-70-79

УДК 339.92

Надія КРИВЕНКО

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу економіки регіонального розвитку та прогнозування,
Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”,
м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-3439-432X

Scopus Author ID: 57314238800

ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ З ВИДІЛЕННЯМ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Анотація. У світі за останні десятиліття спостерігається помітне збільшення кількості інтеграційних угруповань, причому регіональні торговельні угоди укладаються країнами усіх континентів різних рівнів економічного розвитку. Переваги інтеграції сприяють цьому процесу, проте варто врахувати, що не завжди реалії відповідають очікуванням, крім того країни зустрічаються з низкою ризиків. Наразі найвищого рівня розвитку досягли такі об'єднання як Європейський Союз (ЄС), Північноамериканська угода про вільну торгівлю, а в Латинській Америці – МЕРКОСУР. Україною також укладено регіональні торговельні угоди з десятками країн та окремими інтеграційними угрупованнями, зокрема ЄС та ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі). Виходячи із зазначеного, прагнень отримати переваги від міжнародної економічної інтеграції, необхідності виявлення перспектив, доцільності аналізу розроблено і застосовують відповідні методи. Метою дослідження є аналіз методів оцінки міжнародної економічної інтеграції, з врахуванням галузевого рівня, зокрема інтеграції агропродовольчих ринків. У роботі проаналізовано методичні підходи визначення рівня інтегрованості, критерії інтеграції, окреслено наслідки інтеграції з позиції статистичних ефектів та ін. Підкреслено важливість застосування моделей часткової та загальної рівноваги, гравітаційних моделей. Зазначено про можливі наслідки міжнародної економічної інтеграції залежно від економічного розвитку країн-членів інтеграційного об'єднання. Запропоновано розраховувати показник оцінки інтеграції, який дозволяє оцінити торгівлю продукцією в межах угруповання, а також розроблено алгоритм визначення впливу інтеграції на зовнішню торгівлю з врахуванням товарної та географічної структури експорту тощо. Зазначено про особливості аналізу інтеграції аграрних ринків, виділено важливість застосування індексного методу вимірювання регіональної концентрації світової торгівлі. Застосування наведених методів, висновків і рекомендацій може сприяти удосконаленню оцінки інтеграційних процесів та прийняттю рішень, що матимуть позитивний вплив на подальший розвиток інтеграції.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, інтеграційні угруповання, методи, агропродовольчий ринок.

JEL Classification: F 15, F14.

Absztrakt. Az elmúlt évtizedekben a világban jelentősen megnőtt az integrációk száma, minden kontinens országa regionális kereskedelmi megállapodásokat köt a gazdasági fejlettség különböző szintjén. Az integráció előnyei hozzájárulnak ehhez a folyamathoz, de érdemes figyelembe venni, hogy a valóság nem mindig felel meg az elvárásoknak, ráadásul az országok számos kockázattal is szembesülnek. Jelenleg az olyan szövetségek, mint az Európai Unió (EU), az észak-amerikai szabadkereskedelmi egyezmény és Latin-Amerikában a MERCOSUR, a fejlettség legmagasabb fokát érték el. Ukrajna is tucat országgal és egyes integrációs csoporttal regionális kereskedelmi

megállapodásokat, köztük az EU-val és az EFTA-val (Európai Szabadkereskedelmi Társulással). A fentiek alapján kidolgozásra és alkalmazásra kerültek a nemzetközi gazdasági integrációból származó előnyök kihasználására irányuló törekvések, megfelelő módszerek kidolgozása a jövőbeni perspektívák azonosítása és megvalósíthatósága érdekében. A tanulmány célja a nemzetközi gazdasági integráció értékelési módszereinek elemzése ágazati szinten, különös tekintettel az agrár-élelmiszerpiaci integrációra. A tanulmány elemzi az integráció szintmeghatározás módszertani megközelítéseit, az integrációs kritériumokat, felvázolja az integráció következményeit a statisztikai hatások szempontjából stb. Hangsúlyozásra kerül a parciális és általános egyensúlyi, gravitációs modellek alkalmazásának fontossága. Kijelölésre kerülnek a nemzetközi gazdasági integráció lehetséges hatásai az integráció tagországainak gazdasági helyzetére. Javasoljuk az integrációs index kiszámítását, amely lehetővé teszi a csoporton belüli termékek kereskedelmi volumenének értékelését, valamint egy algoritmus kidolgozását az integráció külkereskedelemre gyakorolt hatásának meghatározására végett, figyelembe véve az export áru- és földrajzi szerkezetét stb. Felhívjuk a figyelmet az agrárpiaci integráció vizsgálatának sajátosságaira, kiemeljük a világkereskedelem regionális koncentrációjának mérésére szolgáló index-módszer alkalmazásának fontosságát. A fenti módszerek, következtetések, ajánlások alkalmazása hozzájárulhat az integrációs folyamatok értékelésének javításához, az integráció további fejlődését pozitívan befolyásoló döntések meghozatalához.

Kulcsszavak: nemzetközi gazdasági integráció, integrációs csoportok, módszerek, agrár-élelmiszer piac.

Abstract. Over the past decades, there has been a noticeable increase in the number of integration groupings in the world, and regional trade agreements are concluded by countries of different levels of economic development on all continents. The benefits of integration contribute to this process, but it should be taken into account that realities do not always correspond to expectations, in addition, countries face a number of risks. Such associations as the European Union, the North American Free Trade Agreement, and in Latin America - MERCOSUR have reached the highest level of development. Ukraine has also concluded regional trade agreements with dozens of countries and individual integration groups, in particular the EU and EFTA. Based on the above, the desire to benefit from international economic integration, the need to identify prospects, the feasibility of analysis, appropriate methods have been developed and applied. The aim of the study is to analyze methods for assessing international economic integration, taking into account the sectoral level, in particular the integration of agri-food markets. The article analyzes methodological approaches to determining the level of integration, integration criteria, outlines the consequences of integration from the standpoint of statistical effects, etc. The importance of using partial and general equilibrium models, gravitational models is emphasized. The possible consequences of international economic integration depending on the economic development of the member countries of the integration association are noted. It is proposed to calculate the indicator of integration assessment, which allows assessing trade in products within the grouping, and an algorithm has been developed to determine the impact of integration on foreign trade, taking into account the commodity and geographical structure of exports. The features of the analysis of the integration of agricultural markets are noted, the importance of using the index method for measuring the regional concentration of world trade is highlighted. The application of the above methods, conclusions and recommendations can help improve the assessment of integration processes and make decisions that will have a positive impact on the further development of integration.

Key words: international economic integration, integration groupings, methods, agri-food market.

Постановка проблеми. Збільшення кількості інтеграційних угруповань, причому участь країн одночасно у кількох, свідчать про важливість міжнародної економічної інтеграції (МЕІ) та доцільність аналізу її наслідків. Необхідність

оцінки ефектів інтеграції підкреслюється також тим, що Україною укладено регіональні торговельні угоди (РТУ) з десятками країн та цілими інтеграційними угрупованнями, зокрема ЄС та ЄАВТ. При цьому слід враховувати особливості економічного розвитку угруповань, безпосередньо країн-членів, розвиток торгівлі між країнами-партнерами та ін. Інтеграція супроводжується лібералізацією зовнішньої торгівлі, гармонізацією стандартів якості продукції та ін., проте не завжди країни отримують переваги, яких прагли, причому можливі і негативні наслідки. Це підтверджує важливість методичних підходів щодо оцінки інтеграційних ефектів, зокрема і на рівні окремих галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями оцінки наслідків міжнародної економічної інтеграції займалися ще Дж. Вайнер, Р.Купер, Е. Хаас, а також Шамборовський, І. Пузанов В.Мовчан, Бураковський І., О. Булатова та ін., і зокрема щодо аграрного сектору – В.Власов, М.Пугачов, С. Кваша, Т.Зінчук та ін. Зокрема Т.Зінчук досліджує проблеми адаптації аграрного сектора економіки в контексті європейської інтеграції [1], М. Хеллаер, застосовуючи гравітаційні моделі, перевіряв достовірність прогнозів розвитку торгівлі між Україною та ЄС за умови зони вільної ПВЗВТ, маючи на меті розробку рекомендацій їх врахування при підписання подібних РТУ [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток інтеграційних процесів, особливості аграрного сектору, зумовлюють поглиблення досліджень щодо оцінки інтеграційних ефектів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз методичних підходів щодо оцінки міжнародної інтеграції та розробка пропозиції щодо їх розширення, застосування, зокрема з врахуванням аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток інтеграційних процесів зумовлює необхідність їх аналізу, і відповідно розробку та застосування необхідних методів.

Дослідження розвитку міжнародної економічної інтеграції значною мірою здійснюється в результаті аналізу зовнішньої торгівлі країн-членів інтеграційних угруповань. Значною мірою це зумовлено тим, що країни об'єднуються, усуваючи чи знижуючи торговельні бар'єри між собою, насамперед на початкових етапах інтеграції.

Доцільно врахувати чи інтеграційне угруповання вже створено і якщо так, то на якому етапі на момент аналізу перебуває, яким є рівень розвитку економіки та окремих її секторів, цілі об'єднання, зміст угоди та низку інших факторів.

Аналіз впливу інтеграції здійснювався вже Дж. Вайнером, що розробив теорію митного союзу (МС), відповідно до якої внаслідок його створення в економіці виникають статистичні (економічні наслідки проявляються відразу після створення) та динамічні ефекти (економічні наслідки проявляються на пізніших стадіях після створення). Створення МС передбачає надання взаємних преференцій, введення загального митного тарифу і введення єдиної системи нетарифного регулювання щодо третіх країн. Щодо статистичних ефектів, то йдеться про можливість виникнення 1) ефекту створення торгівлі (переорієнтація споживання з менш ефективного внутрішнього джерела на ефективніше

зовнішнє, тобто імпорт, що стало можливим внаслідок усунення торговельних бар'єрів); та 2) ефекту відхилення торгівлі (внаслідок усунення торговельних бар'єрів здійснюється переорієнтація з імпорту з ефективнішого поза інтеграційного джерела на менш ефективне в межах угруповання). Тобто це може призвести до збільшення імпорту, споживання, підвищення добробуту країни та ін. Крім того до статистичних ефектів належать і скорочення адміністративних витрат на утримання прикордонних і митних органів.

Щодо динамічних ефектів, то йдеться про зростання конкуренції, припливу іноземних інвестицій, оскільки підприємства з третіх країн намагаються зберегти сегмент ринку, який закритий бар'єрами МС та ін. [3].

О.Петухова зазначає, що вивчення особливостей МС пов'язано з практичними завданнями у світовій економіці, що полягають у тому, що вони впливають на розвиток виробництва, стан міжнародної торгівлі та можливе зближення національних господарств у майбутньому внаслідок переходу до вищих рівнів інтеграції від МС [4, с.54].

Оцінка ефектів, що розширюють чи згортають торгівлю, може здійснюватись, як стверджує А.Сапіро за допомогою економетричних моделей, які ґрунтуються на даних про обсяги торгівлі, тарифи до і після інтеграції. Також використовують й інші підходи для дослідження статичних ефектів, зокрема виділено методику Трумана, запропоновану методику Йетсом [5, с.150].

Використання *RCA* є доречним для України. Показники, пов'язані з експортом та його диверсифікацією виступають одним з індикаторів реструктуризації та підвищення ефективності виробництва. Отже, аналізуючи зміни *RCA* можна чіткіше розглянути проблему визначення динамічних ефектів участі країни в угрупованні [5, с. 155].

Зазначимо, що методи, які застосовуються для аналізу динамічних ефектів це є побудова теоретичних моделей і проведення економетричних оцінок. К. Мікалопулос та Д.Тар зазначають, що ефекти пов'язані із зростанням складно характеризувати, і ще складніше вимірювати. Здійснивши аналіз від існуючих підходів до економетричних оцінок А. Венейблс та Р.Болдуїн, прийшли до висновку про їх недостатню розробленість, що зумовлено тим, що на відміну від статичних ефектів динамічні є досить складним явищем [5, с. 151].

Шамборовський Г.О. зазначає, що всі емпіричні дослідження соціально-економічної ефективності європейської інтеграції спираються на три основні методи: 1) економетричний метод дозволяє використовувати статистичну інформацію в економіко-математичних моделях. Оцінка впливу на економіку зовнішніх та внутрішніх факторів й обґрунтування управлінських рішень є найважливішою метою моделювання; 2) гравітаційний метод; 3) економічної рівноваги [6, с.26-28]. При цьому доцільно виділити застосування гравітаційних моделей та моделей часткової рівноваги.

Найпоширенішим в останні десятиліття є використання моделей часткової та загальної рівноваги, які дають можливість вивчати зміну реальних доходів, виробництва в кожному з секторів та цін на виробничі фактори. Проте не завжди доступною є значна кількість, що необхідна для даних моделей [5, с.153].

Питаннями оцінки МЕІ вчені займаються вже десятиліття, причому застосовуючи різні методологічні підходи. При цьому важливим є вибір вихідних критеріїв, інтеграційних факторів, визначення сфери впливу. Вважаємо це одними з визначальних факторів як аналізу, так і прогнозів щодо подальшого розвитку угруповання. Значна увага приділяється оцінці ефектів розширення та згортання торгівлі, здійснюють порівняння існуючих торговельних потоків з тими, які могли б бути за відсутності МЕІ, аналізують зміну складових явною споживання та ін. Варто зазначити про застосування моделей часткової та загальної рівноваги, проте часом це призупиняється через недоступність необхідних даних, також особливу увагу приділяють використанню гравітаційних моделей.

Досліджуючи МЕІ, варто застосовувати методи оцінки розвитку МЕІ, зокрема індекс інтенсивності внутрішньої торгівлі угруповання, індекс симетричної торговельної інтроверсії, показник схильності до внутрішньо регіональної та поза регіональної торгівлі та ін. [7, 8], що дозволяє визначити її розвиток та перспективи.

Пропонується розраховувати показник для оцінки інтеграції, який показує відмінність часток експорту країни-члена угруповання товару i до угруповання порівняно із загальним експортом країни:

$$K_i = \frac{E_{iju} / \sum_{i=1}^n E_{iju}}{E_{ijw} / \sum_{i=1}^n E_{ijw}} \quad (1)$$

де E_{iju} - експорт галузі/ продукції i країною j до інтеграційного угруповання u ;

E_{ijw} - експорт галузі/продукції i країною j у світ.

Якщо значення показника перевищує 1, то торгівля продукцією i чи галузі i в угрупованні краще розвивається, ніж загалом країни. Причому доцільно розглядати даний показник в динаміці. І необхідно враховувати якою продукцією (готовою чи сировиною, аграрною чи промисловою) здійснюється торгівля, що теж впливатиме на інтерпретацію.

Враховуючи значну кількість методів оцінки МЕІ, слід зазначити, що наслідки інтеграційних процесів можуть бути досить неоднаковими для різних галузей економіки. Це в свою чергу проявляється ще при укладанні РТУ, виділенні чутливих товарів тощо. При цьому необхідно звернути увагу на аграрний сектор, причому його особливості та важливість зумовили запровадженню САП ЄС.

П. Друсдале та Р. Гарнаут зазначають про окремий напрямок аналізу з використанням індексу інтенсивності торгівлі, що концентрується на двосторонній торгівлі. Модифікований індекс приймає форму:

$$I_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_i} / \frac{M_j}{M_w - M_i} \quad (2)$$

де X_{ij} – експорт з країни i до країни j ;

X_i – сумарний експорт країни i ;

M_j – сумарний імпорт країни j ;

M_i – сумарний імпорт країни i ;

M_w – сумарний світовий імпорт.

M_i віднімається з M_w , оскільки країна не може експортувати товари до себе.

П. Друдале визначає індекс в торгівлі для кожного товару [9, с. 68-69].

Петухова В.О. для аналізу торговельних угруповань використовує коефіцієнт торгово-економічної пов'язаності (КТЕП), внівши зміни у його визначення:

$$r = \frac{\text{обсяг торгівлі всередині угруповання}}{\text{повний обсяг торгівлі угруповання}} \quad (3)$$

$$g = \frac{\text{повний обсяг торгівлі угруповання}}{\text{обсяг світової торгівлі}} \quad (4)$$

$$КТЕП = \frac{r - g}{1 - g} \quad (5)$$

де $КТЕП = 0$, якщо спостерігається ситуація байдужості, $r = g$, тобто при випадковому виборі торгового партнера зі світової торговельної системи, частка внутрішньої торгівлі збігається з g .

$КТЕП = 1$, коли регіональна торговельна угода (РТУ) є замкнутою, тобто вся торгівля відбувається всередині угруповання [10, с. 151].

Н.Г. Шпак використовуючи математичний апарат дає відповіді на низку питань щодо впливу інтеграції на показники учасників міжнародної економічної системи. Автор приходить до висновку, що МЕІ спонукає внутрішнього виробника подбати про зниження собівартості продукції, так як він може швидше стати неконкурентоспроможним на власному ринку. За об'єднання країн зменшиться кількість митниць, а це облегшить навантаження на державу та платників податків. Коли ж виробник конкурентоспроможний на своєму ринку, то при МЕІ обсяг продукції буде вдвічі більший ніж до інтеграції, а це призведе до значного зниження цін [11].

О. Yatsenko, W.H. Meyer та ін. здійснили прогноз торгівлі між Канадою та Україною, використовуючи гравітаційну модель, відповідно до отриманих результатів виявлено, що найбільший вплив на двосторонню торгівлю між ними має ВВП Канади [12].

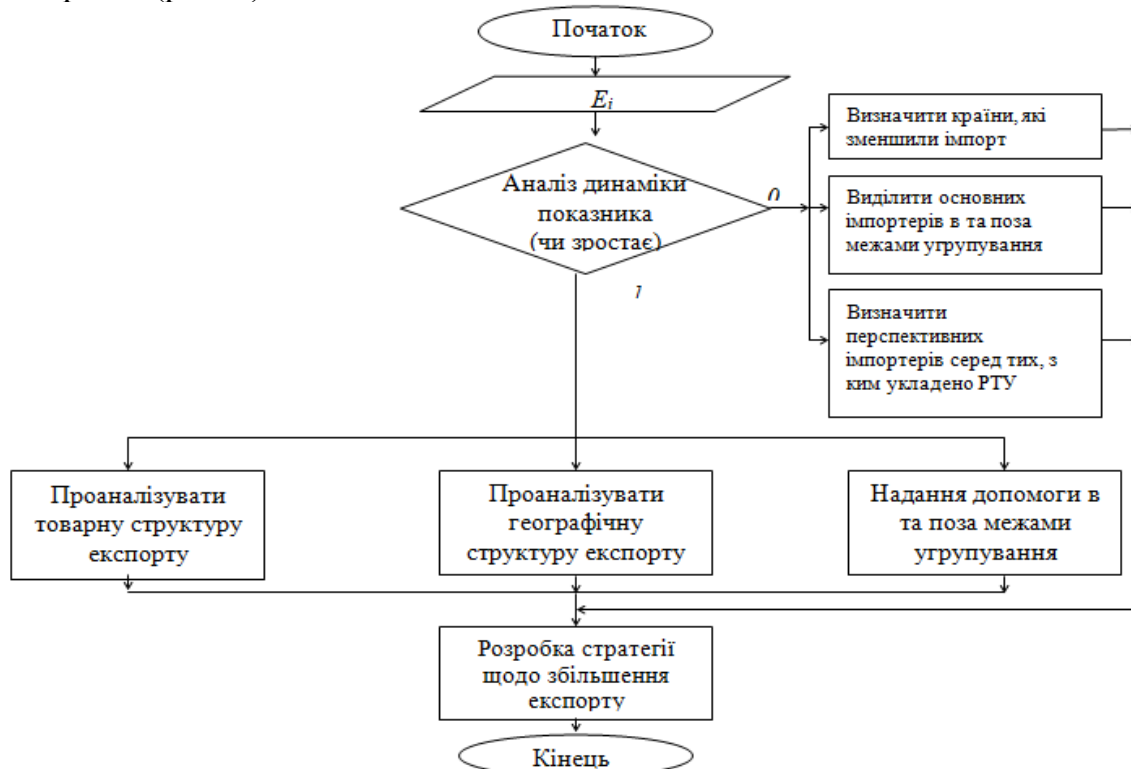
Один з методів оцінки регіональної концентрації світової торгівлі є аналіз співвідношення часток внутрі- та поза регіональної торгівлі.

Вважаємо доцільним визначати яку частку угруповання займає у світовій торгівлі, виробництві та ін. Тому пропонуємо визначати частку землі в обробітку в угрупованні до – світової:

$$K_{\text{земобр}} = \frac{\text{Земобр}_i}{\text{Земл.обр}_w} * 100 \% \quad (4)$$

Це стосується кількості сільського населення, зайнятих у сільському господарстві, що дозволить визначити місце угруповання у світі на рівні аграрного сектору.

Для аналізу впливу МЕІ та запровадження необхідних заходів розроблено алгоритм. (рис. 1).

де E_i – експорт товарної групи (продукції).

Рис. 1 Алгоритм оцінки впливу інтеграції на зовнішню торгівлю та запровадження відповідних заходів

Джерело: складено автором

Алгоритм може використовуватись для усіх видів продукції, і має особливе значення для аграрного сектору, враховуючи географічну диверсифікацію експорту, зростаючий попит, наявність країн, що потребують продовольчої допомоги. Дозволяє досліджувати тенденції експорту продукції, з відслідковуванням змін товарної структури експорту (сировина та готова продукція). У разі зростання експорту варто враховувати напрямок (в чи за межі угруповання); аналізувати географічну структуру експорту, враховуючи участь в угрупованнях; визначити перспективних імпортерів серед країн-членів та третіх країн; визначити попит членів угруповання, зокрема недостатньо платоспроможний; визначити можливих імпортерів з країн та угруповань, з якими укладено РТУ, інших країн-партнерів.

У разі зменшення експорту доцільно визначити країни, що знизили імпорт та причини; розробити стратегії збільшення продукції країни на ринку угруповання та світу; надати допомогу соціально незахищеним групам в та поза межами угруповання, зокрема продукцією, що виробляється чи експортується у значних обсягах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток та вплив МЕІ зумовлюють необхідність її оцінки. Наразі розроблені відповідні методи, причому і на рівні галузей.

Для аналізу вагоме значення мають вибір вихідних критеріїв, інтеграційних факторів, сфер впливу та ін. Крім того, варто враховувати рівень економічного розвитку країн-членів угруповання, їх кількість, форми МЕІ та ін. Для вимірювання регіональної інтеграції використовують абсолютні та відносні показники. Варто виділити індексний метод вимірювання інтегрованості агропродовольчої торгівлі. Інформативними також є запропоновані показники щодо порівняння торгівлі певним видом продукції в межах угруповання та на світовому рівні загалом, частки угруповання у загальносвітових обсягах, запропонований алгоритм оцінки впливу інтеграції на зовнішню торгівлю. Особливе значення має застосування економетричних методів, гравітаційної моделі, моделі часткової рівноваги. У подальшому доцільно поглиблювати дослідження з врахуванням галузевих особливостей інтеграції, лібералізації торговельної політики, а також особливу увагу варто звернути на застосування економетричних методів та перспектив розвитку угруповань в контексті глобалізаційних викликів, продовольчої проблеми та ін.

Отже, враховуючи наведені підходи доцільно аналізувати МЕІ, прогнозувати її розвиток, і запроваджувати відповідні заходи щодо покращення наслідків.

Список використаних джерел

1. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки: монографія. Житомир: ДВНЗ “Держ. агрокол. ун-т”, 2008. 384 с.
2. Хеллаер М. Торговля України в рамках ПВЗВТ: гравітаційна модель. ·Scientia·Fructuosa. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.. 2019. № 128(6). С. 20–32.
3. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б (2002) Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. — Київ: Знання-Прес, 2002. — 406 с.
4. Петухова В.О. Теоретичні засади дослідження митних союзів як досконалої форми зони вільної торгівлі у контексті міжкраїнної взаємодії. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2016. Вип. 5. С. 54-57.
5. Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття: монографія / О.І.Шнирков, А.С. Філіпенко, А.П. Румянцев, В.Г. Андрійчук, О.Ю. Анісімова; за ред. О.І. Шниркова, В.І.Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Київський університет, 2013. 399 с.
6. Шамбровський Г.О. Соціально-економічна ефективність європейської економічної інтеграції: монографія / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів: РАСТР-7, 2008. 211 с.
7. Кривенко Н.В. Методи оцінки розвитку міжнародної економічної інтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 3(1). - С. 140-147.
8. Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: монографія / Донец. нац. ун-т. Донецьк: ДонНУ, 2012. 384 с.

9. Drysdale, P., Garnaut, R. (1982) Trade intensities and the analysis of bilateral trade flows in a many-country world: survey. *Htotsubashi Journal of economics*, 22 (2): 62-68. <http://doi.org/10.15057/7939>.
10. Петухова В.О. Аналіз зовнішньоторговельних зв'язків національних економік та України в глобальній системі міжнародної торгівлі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(2). С. 149-155. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6\(2\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6(2)_39)
11. Шпак Н.Г. Дослідження впливу інтеграції на показники учасників міжнародної економічної системи. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2018. 4(65), С. 134-149.
12. Yatsenko, O., Meyers, W. H., Iatsenko, O., & Biletska, I. Modeling of development processes of bilateral trade and economic integration between countries. *Economic Annals-XXI*, 2017, 168(11-12), 18-23.

References

1. Zinchuk T.O. Yevropeiska intehtatsiia: problemy adaptatsii aharnoho sektora ekonomiky: monohrafiia. Zhytomyr: DVNZ "Derzh. ahroekol. un-t", 2008. 384 s. [European integration: problems of adaptation of the agricultural sector of the economy:] [in Ukrainian].
2. Khellaier M. Torhivlia Ukrainy v ramkakh PVZVT: hravitatsiina model. *Scientia Fructuosa (Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu)*. 2019. № 128(6). S. 20–32. [Ukraine's trade under the DCFTA: a gravity model] [in Ukrainian].
3. Kozyk V.V., Pankova L.A., Danylenko N.B. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: Navch. posib. 3-tie vyd., pererob. i dop.* Kyiv: Znannia-Pres, 2002. — 406 s. [International economic relations] [in Ukrainian].
4. Petukhova V.O. Teoretychni zasady doslidzhennia mytnykh souziv yak doskonaloi formy zony vilnoi torhivli u konteksti mizhkraimnoi vzaiemodii. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*. 2016. Vyp. 5. S. 54-57. [Theoretical basis of the customs union as a perfect form of free trade area within intercountry cooperation research] [in Ukrainian].
5. Zony vilnoi torhivli na pochatku KhKhI stolittia: monohrafiia / O.I.Shnyrkov, A.S. Filipenko, A.P. Rumiantsev, V.H.Andriichuk, O.Iu. Anisimova; za red. O.I. Shnyrkova, V.I.Muraviova; Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv: Kyivskiy universytet, 2013. 399 s. [Free trade zones at the beginning of the 21st century] [in Ukrainian].
6. Shambrovskiy H.O. Sotsialno-ekonomichna efektyvnist yevropeiskoi ekonomichnoi intehtatsii: monohrafiia / LNU im. Ivana Franka. Lviv: RASTR-7, 2008. 211 s. [Socio-economic efficiency of European economic integration:] [in Ukrainian].
7. Kryvenko N.V. Metody otsinky rozvytku mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtatsii. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2018. № 3(1). S. 140-147. [Methods of estimation of development of international economic integration] [in Ukrainian].
8. Bulatova O.V. Rehionalna skladova hlobalnykh intehtatsiinykh protsesiv: monohrafiia / Donets. nats. un-t. Donetsk: DonNU, 2012. 384 s. [Regional component of global integration processes:] [in Ukrainian].
9. Drysdale, P., Garnaut, R. (1982) Trade intensities and the analysis of bilateral trade flows in a many-country world: survey. *Htotsubashi Journal of economics*, 22 (2): 62-68. <http://doi.org/10.15057/7939>. [in English]
10. Petukhova V.O. Analiz zovnishnotorhovelnykh zviazkiv natsionalnykh ekonomik ta Ukrainy v hlobalnii systemi mizhnarodnoi torhivli. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 2016. Vyp. 6(2). S. 149-155. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6\(2\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6(2)_39) [The analysis of national economy and Ukraine external trade relations in the global system of international trade] [in Ukrainian].
11. Shpak N.H. Doslidzhennia vplyvu intehtatsii na pokaznyky uchasnykiv mizhnarodnoi ekonomichnoi systemy. *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti*. 2018. 4(65),

S.134-149. [Study of influence of integration on the participants indicators international economic system] [in Ukrainian].

12. Yatsenko, O., Meyers, W. H., Iatsenko, O., & Biletska, I. (2017). Modeling of development processes of bilateral trade and economic integration between countries. *Economic Annals-XXI*. 2017. 168(11-12), P.18-23. [in English].

УДК 330
А19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці П. Берегове, 2023. Вип. 4 (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічна редакція:
Вікторія МАКАРОВИЧ

Відповідальний за випуск:
Роберт БАЧО

Коректура англomовного тексту

Ніна ПОЙДА-НОСИК

Обкладинка:
Габор ПОТОКІ
УДК:

Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при
Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці П

**Публікація видання здійснюється за сприяння
Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.**

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.*

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці П.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці П, 90202, м.Берегове, пл. Кошута, буд.6. (E-mail: aab-economics@kmf.org.ua), Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК №7637 від 19 липня 2022 р.

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м.Ужгород, 88000. E-mail: print@rik.com.ua). Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК5040 від 21 січня 2016 р.

Підписано до друку 20.12.2023.

Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 47,76.Формат 70x100/16.

Замовл. №456. Тираж 50.